

Feladattár

1. Mi volt az Ann Arbor-i per jelentősége?
2. Mit gondol, lehetséges-e a saussure-i értelemben tanulmányozni a nyelvet (*langue*) mint elvont jelrendszert? Milyen buktatókat lát egy ilyen kutatás megtervezésében?
3. Vázsonyi Endre *Túl a Kecegárdán* című amerikai magyar szótárából valók az alábbi kifejezések. Mit jelenthetnek, melyik angol szó az eredetijük? Mi lehet az oka kölcsönzésüknek?

*cuprájz pádé, herdú, juláj forsz, burdosgazda
fémes, hazbend, hepi, ájdunkér, ájdonó, szvíthárt
stóros, félblak, néberhúd, belájtól, fájermány*

4. Hogyan függ össze az újgrammatikus nézetek kialakulása a 19. századi szellemi környezettel?
5. *A Nyelvművelő kézikönyv*-ben olvashatjuk:

„A kétnyelvűség körülményei között élő külföldi magyarok nyelvhasználatának sajátos vonásai – még e hézagos és vázlatos áttekintésben is – azt mutatják, hogy a két nyelvi rendszer az állandó érintkezésben könnyen egymásba fonódik, keveredik az egyén tudatában, a nyelvérzék nemegyszer bizonytalanná válik, az egyik nyelv kategóriái hozzáidomulnak a másikhöz, a sajátságok megritkulnak, s fennáll a veszélye a nyelvi rendszer megbomlásának. Ez pedig – a megértést ugyan nem, de – a fogalomrendszer kialakítását, a dolgok logikájába való behatolást, az alkotó gondolkodást veszélyezteti. A nyelvi rendszer felbomlásával ugyanis a gondolkodás maga válik az egyénben szervetlenné, bomlottá, felemássá” (NyKk I: 1291).

Milyen népi nyelvészeti vélekedésekre épül a NyKk szövege? Milyen veszélyei vannak annak, hogy ez a szöveg egy akadémiai kiadású kézikönyvben jelent meg?

6. Egy tévéműsorban mesélte egy riporter egy kollégájáról, hogy az három hónap alatt megtanult egy nyelvet: az első hónapban egy nyelvtant, a következő kettőben egy szótárt. Mi a véleménye a szóban forgó illető nyelvtudásáról?
7. Egy konferencián hangzott el: „van egyfelől a nyelvi rendszer, és van a használata”. Egyetért ezzel a kijelentéssel? Akár igen, akár nem, indokolja, miért.
8. Egy vélemény szerint az anyanyelvi beszélők bármilyen nyelvi formát használhatnak, de hibáznak, ha nem a maguk helyén használják őket. Mit gondol erről a kijelentésről?
9. Egy nyelvész a következőképpen óvta kollégáját, amikor megtudta, hogy szociolingvisztikával akar foglalkozni: „nagyszerű, csak arra vigyázzon, nehogy elsodródjon abba az irányba, amely már nem a nyelvet, hanem a nyelvhasználatot vizsgálja!” Jogos-e ez az aggodalom?

10. Hány nyelvváltozatot ismer? Ezek közül melyiknek milyen jellegzetességei vannak?
11. Lát-e veszélyeket abban, ha a nyelvész saját nyelvi intuíciói alapján hoz ítéleteket akár saját anyanyelvéről? Miért nem problematikus ez Chomsky számára?
12. Mennyiben hasonlít és mennyiben különbözik az amerikai fekete és a magyarországi cigány gyerekek iskolai nyelvi helyzete?
13. A nyelvészeti vizsgálatok szerint Magyarországon nem elsősorban a beszélők iskolázottságától függ, hogy használnak-e stigmatizált változatokat. Mit gondol, mi lehet ennek az oka?
14. Kik azok, akik a leginkább hiperkorrektek? Mi lehet ennek az oka?
15. Néhány magyar nyelvész szerint a vidéki magyar lakosság hárompólusúan használja anyanyelvét: olykor saját nyelvjárását beszéli, olykor a sztenderdet, olykor a kettő között elhelyezkedő regionális köznyelvet beszéli. Mit gondol, vajon miért nem figyeltek föl erre a jelenségre a nemzetközi nyelvtudományban?
16. Mennyiben volt más a *nyelvművelés* szó jelentése Teleki Józsefnél, mint ma, és milyen fázisokban, miért következett be ez a jelentésváltozás?
17. Ha egy nyelvi változó használatában szignifikáns különbség van a 20 és az 50 évesek között, mi lehet annak az oka?
18. William Labov hosszú ideig vonakodott a *szociolingvisztika* szó használatától. Vajon miért? És miért törődött végül bele?
19. Tud-e olyan nyelvhasználati jelenségeket mondani, amelyek idegesítik? Gondolja át: mi lehet ennek az oka? Ha több ilyen jelenség is van, akkor ugyanaz az ok?
20. A határontúli magyar nyelvváltozatok kölcsönszavaival online szótárból ismerkedhet a Termini kutatóhálózat oldalán: <http://ht.nytud.hu/htonline/htlista.php?action=firstpage>. Próbáljon olyan magyarországi magyar szavakat beírni a keresőbe, amelyeknek valószínűleg más-más megfelelői vannak a magyar kontaktusváltozataiban! Hogyan lehet a legkönnyebben ilyeneket találni?
21. Fölfigyelt-e olyan nyelvi jelenségre, amelyről azt gondolja, hogy éppen terjedőben van? Mi az? Hogyan tervezne meg egy olyan vizsgálatot, amellyel igazolni vagy cáfolni tudná hipotézisét?
22. A klasszikus nyelvjáráskutatásban leginkább megkérdezett adatközlőkre angolul a *NORM* rövidítést használják, azaz: *non mobile older rural male* ('nem mobil, idősebb falusi férfi). Mi lehet ennek az oka? Miért ilyen adatközlőket kerestek a 19. század eleji nyelvjáráskutatók? Mi a következménye annak, hogy elsősorban ilyen adatközlőktől valók az adatok?

23. A fölmérések szerint az értelmiségiek sokszor nem javítják ki a tesztekben található megbélyegzett alakokat. Mi lehet ennek az oka?
24. Egy nyelvjárási szöveg lejegyzésében kétféleképpen fordul elő ugyanaz a szó. Hibázott volna a lejegyző?
25. A társasnyelvészet nyelvészetben belüli tudománytörténeti előzményének a kétnyelvűség kutatását, a nyelvtörténeti és nyelvjárástani vizsgálatokat tartják. Mivel magyarázható, hogy éppen az ezeken a területeken dolgozó nyelvészek fogalmaztak meg először olyan gondolatokat, amelyek a társasnyelvészet felé mutattak?
26. Egy tudományos bizottság tagjaként arról kell döntenie, hogy támogassa-e a bizottság azt a kutatást, amelynek a célja, hogy azt vizsgálja, létezik-e Magyarországon nyelvi hagyomány. Mennyi pénzt ítélne meg egy ilyen pályázatra?
27. Hogyan viszonyul a nemzetközi nyelvtudomány a nyelvműveléshez (nyelvtudorokhoz, nyelvi sámánokhoz)?
28. Az MTA Nyelvtudományi Intézete egykori Élőnyelvi Osztályának vezetője rendszeresen elolvasta a tévé nyelvművelő műsoraihoz írt nézői leveleket. Vajon miért?
29. Egy vélemény szerint a nyelvi leírásban háromféleképpen oltható meg annak jellemzése, hogy egy-egy nyelvi formát milyen társadalmi csoportok használnak:
- a nyelvi leírást a használói csoportra vonatkozó kommentárok kísérik
 - a két leírás külön fejezetbe kerül
 - a használó csoportok szerint történik a leírás
- Melyiket tartja a legjobb megoldásnak? Miért?
30. Egy vélemény szerint a sztenderd az a nyelvváltozat, amelynek elérésére törekednünk kell: olyan eszményi nyelvváltozat, amelynek használatát legalábbis a médiában megnyilvánulóktól meg kell követelni. Egyetért ezzel?
31. Egy apa 10 év körüli fia barátait azon a beceneven kezdte szólítani, ahogyan ők egymást nevezik. Vajon miért tette? És miért kérhette őt meg a fia a barátok távozása után, hogy ne tegye többé?
32. Egy kisvárosi iskolában meglehetősen goromba módon bünteti az egyik tanár azokat, akik nyelvjárási formákat használnak, noha a tanár ugyanebből a városból származik, és alapnyelvként ugyanazt a nyelvjárást beszéli. Mi lehet az oka annak, hogy így viszonyul saját nyelvváltozatához?
33. Miben különbözik egymástól az újgrammatikus, a strukturalista és a generatív nyelvészet? És mi a közös a nyelvészleletükben?

34. Magyarországon sokan vallják, hogy a legszebb magyart Erdélyben beszélnek. Ugyanakkor a Magyarországra érkező erdélyiek gyakran panaszkodnak arra, hogy kinevetik, megszegyenítik őket nyelvhasználatuk miatt. Mi lehet az oka ennek a kettősségnek?
35. A határon túli magyarok másképpen beszélnek magyarul, mint a magyarországiak. Mit lehet tenni az ún. „idegenszerűségek” ellen?
36. Vannak, akik szerint a magyar kontaktusváltozatoknak önálló magyar sztenderdekkel kellene kialakítani, amelyek tartalmazzanak kontaktusjelenségeket is. Mások szerint ez az ötmillió magyar „leválasztását” eredményezné. Mit gondol erről?
37. Egy nyelvvelő műsorban hangzott el: „a forma, amelyre hallgatónk felhívta a figyelmet, valóban erősen élőnyelvi, ha lehet, kerüljük”. Mi a véleménye erről a kijelentésről?
38. Egy vélemény szerint a 20. század második felében azért jelent meg a nyelvi sokféleség, mert a sokféleség iránti érdeklődés az egész korszakra jellemző. Hogyan értékeli ezt a kijelentést?
39. Egy kicsi faluban tanít, ahol mindenki a helyi nyelvváltozatot beszéli. A gyerekek többsége a tévéből naponta hallja a sztenderdet is. Mégis, mikor arra kéri őket, hogy az iskolában a sztenderdet beszéljék, a váltás nehezükre esik. Milyen okai lehetnek ennek?
40. Egy apró faluba költözik, ahol mindenki a helyi nyelvváltozatot beszéli. Ön nem ismeri ezt a változatot. Milyen változato(ka)t fog használni a faluban? Mik lehetnek a következmények?
41. Mitől elavult minden szótár és nyelvtan már a megjelenése pillanatában? Lehet-e csökkenteni azt az elavultságot? Hogyan?
42. Milyen okai lehetnek annak, hogy a nagyszülők és az unoka nyelvhasználata közelebb áll egymáshoz, mint a szülők és a gyerek nyelvhasználata?
43. Egy szakdolgozatban szerepelt a következő mondat: „Jelentését tekintve a két forma megegyezik egymással, csak használatukban van eltérés.” Bármilyen is a vizsgált forma, hibás ez a mondat. Miért?
44. Mit jelent a nyelv heterogenitása a strukturalista nyelvészetben, mit jelent a társasnyelvészetben?
45. Mi lehet az oka annak, hogy a tévében, rádióban nyilatkozók gyakrabban használják azt az alakot, amit helyesnek vélnek, akkor is, amikor az éppen nem a „helyes” alak? (Például „bement a bankban”.)
46. Chomsky saját elméletét úgy látta, hogy abban a beszélők tulajdonképpen gépek. Hogyan értelmezné ezt?

47. Egy vizsgán hangzott el a következő mondat: „Aki jól ismeri a sztenderdet, annál nem mindig ismerjük föl a hiperkorrekciót, mert esetleg azt hisszük, hogy valóban jól ismeri a sztenderdet, és ezért használta az adott változatot.” Miket kevert össze a vizsgázó?
48. Beszélget egy ismerőseivel, aki tudja, hogy Ön magyartanár. Csörög ismerőse telefonja, ismerősét egy régi barátja hívja. Hogyan változik meg ismerősének beszéde telefonálás közben? Ha másként beszél, mint korábban, miért nem zavarja, hogy egy magyartanár is hallja? Ha ismerőse a telefonálás közben nem változtatja meg beszédét, annak milyen okai lehetnek?
49. Milyen nyelvtervezési lépésekre volna szükség a csángók nyelvcserejének megállításához?
50. Hasonlítsa össze ugyanannak a hírnek a keretezését különböző médiumokban (például különböző tévécsatornák híradójában).